

BUDISLAV TATIC

JOŠ JEDNO NALAZIŠTE SERPENTINSKE VRSTE PAPRATI *ASPLENIUM ADULTERINUM* MILDE U SRBIJI

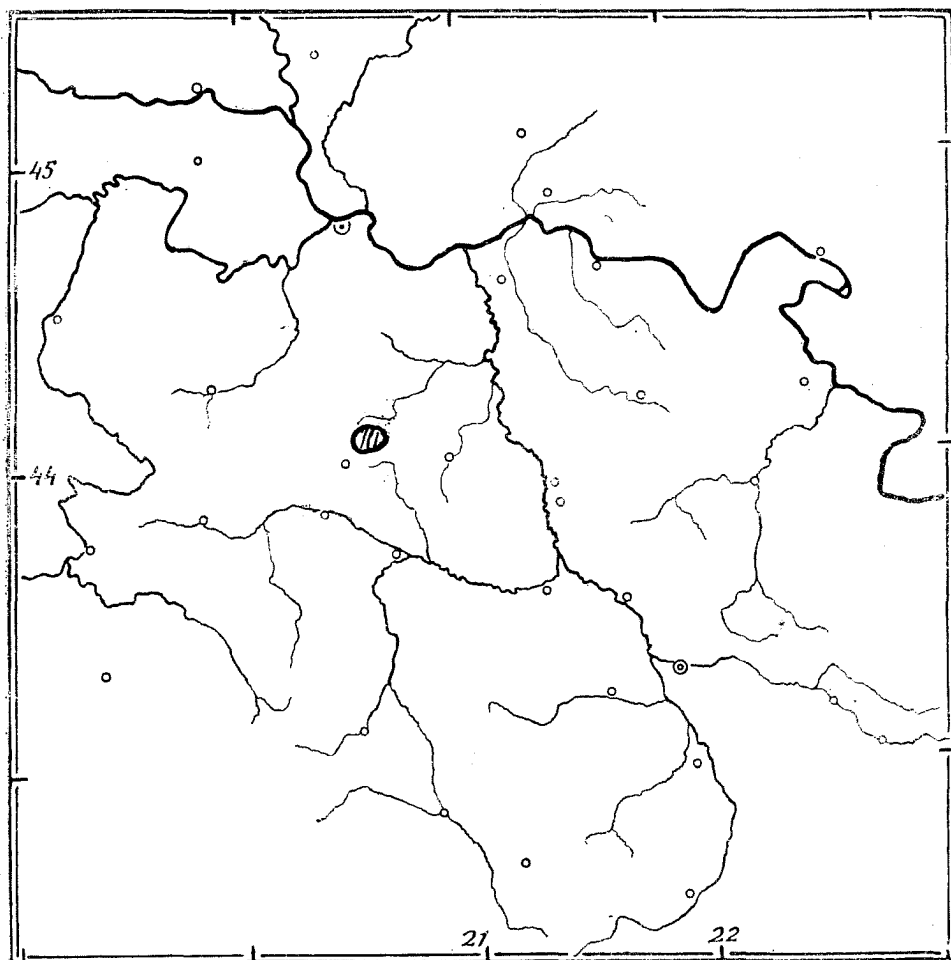
U ranije objavljenom radu *Asplenium adulterinum* Milde nova biljna vrsta za floru Srbije, izneo sam da sam prilikom prikupljanja materijala za svoju doktorsku disertaciju otkrio prisustvo ove vrste po prvi put za teritoriju Srbije. U tome radu naveo sam i na skici Srbije naznačio dva ne tako udaljena lokaliteta na Studenoj planini nedaleko od Kraljeva.

Protaklo je već više godina od vremena konstatovanja ove paprati. Za to vreme obavljali smo kartiranje vegetacije uglavnom na teritoriji zapadne Srbije, te sam imao priliku da obiđem veći deo ove teritorije. Tek 1972. godine naišao sam na ovu paprat nedaleko od mesta Brđana. Busenovi paprati *Asplenium adulterinum* Milde nalaženi su na padinama neposredno uz desnu obalu Ibra. Na karti Srbije prikazan je i ovaj lokalitet. Napominjem da je i ovo zona veoma rasprostranjenih serpentinskih masiva na teritoriji zapadne Srbije. Serpentinska podloga u zapadnoj Srbiji zahvata naročito veliko prostranstvo oko Užica, zatim masiv Zlatibora, neke susedne masive kao i u okolini Ibra sa leve i desne njegove strane, pa preko nekih omanjih lokaliteta na Kosovu prelazi u Albaniju, Makedoniju i Grčku. U blizini Beograda serpentinska podloga zahvata omanje partije tako da je nešto veća ova oko Brđana, na kojoj je i konstatovana paprat *Asplenium adulterinum*.

Floru serpentinskih terena Srbije obrađivali su mnogi autori (Pančić, Adamović, Košanin, od starijih, Novak, Pavlović Z., Kojić i dr.). Međutim, smatram da je veoma značajno napomenuti da je naš vrsni poznavalac flore Pančić J. nekoliko puta obilazio okolinu Brđana a za taj predeo navodi prisustvo vrste paprati *Asplenium trichomanes*. Prema njegovim konstatacijama vrsta *Asplenium adulterinum* nije bila zastupljena u Srbiji. Potvrdu o tome da je prikupljao materijal i sa ovih predela nalazimo u jednom pasusu koji je Pančić napisao u predgovoru svoje Flore Kneževine Srbije. Na XII strani Pančić beleži sledeće: »God. 1858 pođem u početku školskih ferija u Brđane okr. Rudničkog, te da tamo proučim što mi je trebalo da mogu da dopunim spremljeno za štampu delce o serpentinskoj flori Srbije²⁾. Iz Brđana otidem u man. Nikolje, obiđem Kablar

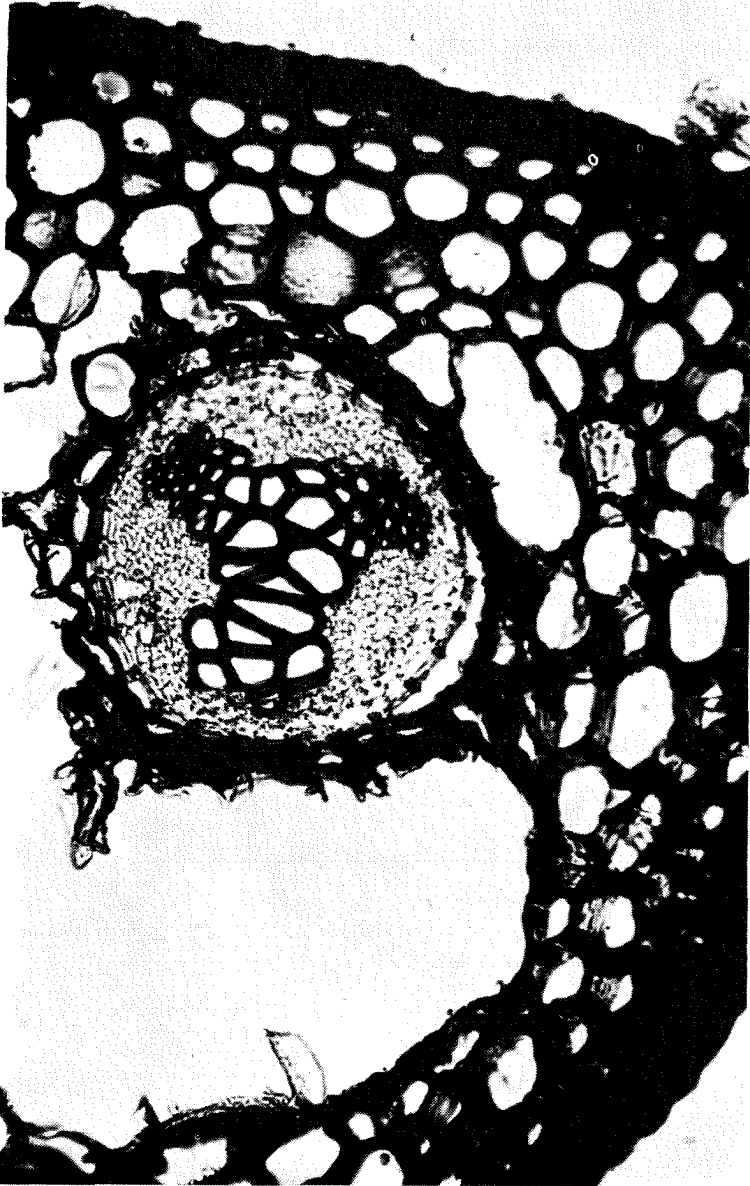
Karadag, vraćajući se po tome u Beograd promotrim Ždreban i Kobiljan više Gornjeg Milanovca a sa Rudnika se popnem na v. Šturac i Ostrvicu.»

Prilikom objavljivanja rada o prisustvu ove vrste paprati i na teritoriji Srbije spomenuo sam da je *Asplenium adulterinum* habitusom veoma sličan sa vrstom *A. trichomanes*. Takođe sam izneo zaključak da je veoma verovatno da su busenove *Asplenium adulterinum*, kako Pančić tako i drugi autori stoga zamenjivali sa busenovima *A. trichomanes*. Samo se tako može objasniti nenavođenje ove biljke u florama i florističko vegetacijskim radovima. Možda je neodlučnosti za diferenciranje ovih dveju vrsta doprinosila i konstantacija Huflera da je *Asplenium adulterinum* bastrad između vrsta *A. trichomanes* i *A. viride*.

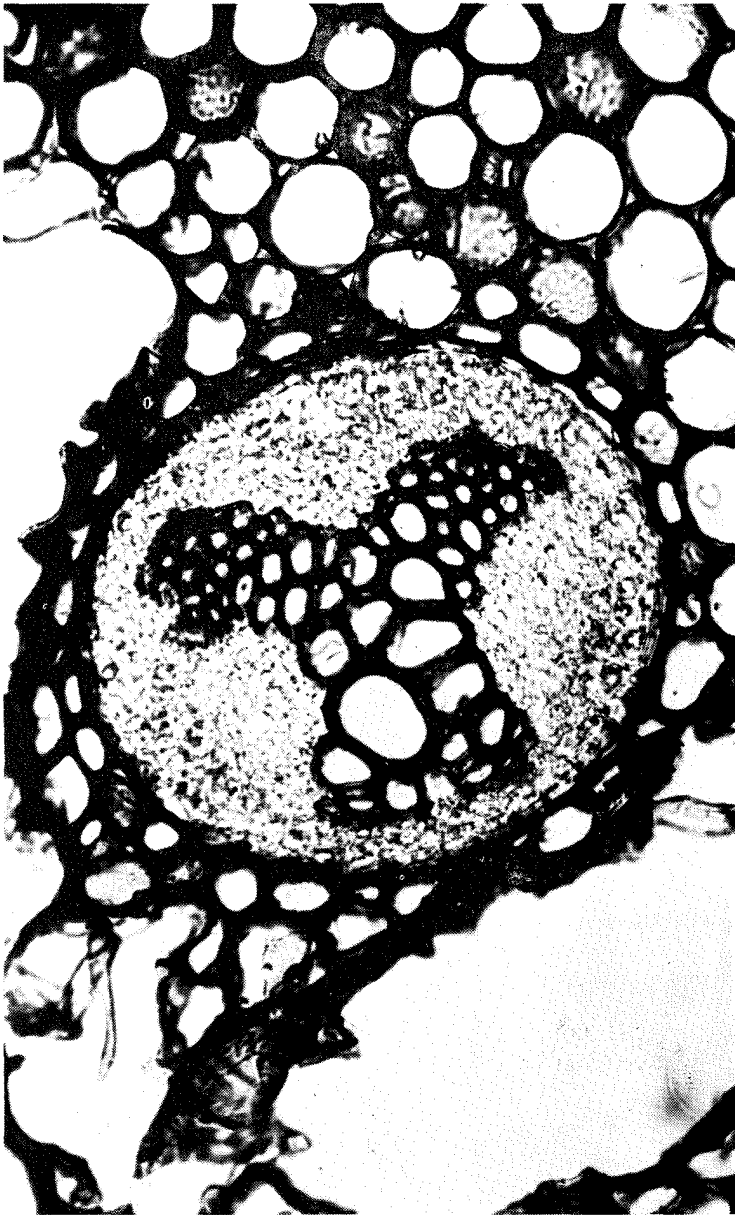

Šrafirano polje predstavlja nalazište *Asplenium adulterinum*.
Schrafierte Feld vorstellt die Fundort der *Asplenium adulterinum*.

Karta SR Srbije

Sl. 1. — Poprečni presek lista *Asplenium trichomanes*.
Querschnitt des Blatt *Asplenium trichomanes*.

Sl. 2. — Poprečni presek lista *Asplenium adulterinum*.
Querschnitt des Blatt *Asplenium adulterinum*.

Milde J. je posle njega u dva navrata dao potpunu dijagnozu vrste *Asplenium adulterinum*, koja je u delu »Filices Eeropae et Atlantidis« veoma iscrpna, te je od tada ova vrsta stekla pravo građanstva u mnogim florama Evrope.

Izdvajanje u posebnu vrstu *Asplenium adulterinum* po Milde-u doprinosi uglavnom razlika između ove vrste i vrste *A. trichomanes* u boji rahisa. Rahis vrste *A. trichomanes* je crnkast dok je kod vrste *A. adulterinum* vrhom zelenkast. Osim toga rahis *A. adulterinum* je dublje izljebljen i ima nešto razvijena krilca oko oluka.

U nekim od ovih radova navodi se da je uočavana i razlika u pogledu anatomske građe provodnog sistema u rahisu ovih vrsta. Međutim, osim same konstatacije nema nikakvih crteža niti slika koje bi ovakvu tvrdnju i potvrđivali. Radi toga sam napravio poprečne preseke rahisa obeju vrsta i preseke snimio da bih na taj način proverio tvrdnje da razlika postoji a istovremeno i podupro razlike u anatomskoj građi kao karakteristku koja može poslužiti prilikom određivanja, odnosno odvajanja vrste *A. adulterinum* od *A. trichomanes*. Na anatomskim preseccima je veoma uočljiva figura koju stvara ksilemski deo provodnog snopića. Ksilemski deo u rahisu vrste *A. trichomanes* izgrađuje figuru koja u potpunosti podseća na veliko slovo T. Histološki elementi položene crte pomenute figure su veoma malih dimenzija, naročito po obodu (Sl. 1).

Ksilemski deo provodnog sistema u rahisu *A. adulterinum* uzdižu krake tako da se dobija figura koja podseća na slovo Y. Pri tome naglašavamo da su histološki elementi barem u početku nešto krupniji od prethodne vrste a zatim sitni (Sl. 2).

LITERATURA

- Bergdolt, E. (1935): Pteridophyta. — (In Hegi: Illustrierte Flora von Mitteleuropa).
- Hayek, A. (1927): Prodrromus Florae Peninsulae Balcanicae. — Berlin (Dahlem).
- Huefler, L. (1856): Asplenii Species Europaeae. — Verhandl. des zoolog. botanisch. Vereins. Bd. VI, Wien.
- Milde, J. (1867): Filices Europae et Atlantidis Asiae Minoris et Sibiriae. — Lipsia.
- Milde, J. (1868): Filices criticae (*Asplenium adulterinum*). — Botanische Zeitung, Leipzig.
- Novak, F. (1926): Ad florae Serbiae cognitionem aditamentum primum. — Preslia, IV, Praha.
- Pavlović Z. (1951): Vegetacija planine Zlatibora. — Zbornik Instituta za ekol. i biogeografiju, Knj. II, Beograd.
- Pavlović, Z. (1953): Prilog poznavanju serpentinske flore Ozren planine kod Sjenice. — Glasnik muzeja srpske zemlje, Serija B, Knj. 5—6, Beograd.
- Pančić, J. (1859): Die Flora der Serpentinbergen in Mittelserbien. — Verh. des zoolog. botanisch. Gesel., Wien.
- Pančić, J. (1874) Flora Kneževine Srbije. — Beograd.
- Tatić, B. (1598): *Asplenium adulterinum* Milde, nova vrsta za floru Srbije. — Glasnik prirodnjačkog muzeja, Serija B, Knj. 12, Beograd.

Zusammenfassung

BUDISLAV TATIC

NOCH EIN VORKOMMEN DER SERPENTINEN PFLANZENART *ASPLENium ADULTERINUM* MILDE IN SERBIEN

Im Jahre 1958 veröffentliche ich die Arbeit *Asplenium adulterinum* Milde eine neue Art für die Flora Serbiens. In dieser Arbeit führte ich an, dass ich zum ersten Mal diese Pflanzenart für das Territorium Serbiens auf zwei Lokalitäten der Studena planina bei Kraljevo festgestellt habe.

Im Sommer 1972 fand ich exemplare dieser Farnart in der Umgebung von Brđani ebenfalls an Serpentinunterlage. Obwohl gerade diese Terrains Pančić, Košanin, Pavlović, Novak und andere besuchten, haben sie *Asplenium adulterinum* nicht gefunden. Meiner Erachtung nach wurde diese Farn als *Asplenium trichomanes*, der sie sehr ähnlich ist, betrachtet.

In vorliegender Beilage beschrieb ich genau die Charakteristiken der beiden Farnarten, wobei ich besonders die Differenz in anatomischen Rachisenbau-d. h. im Bau der Leitungselemente betonte. Der Ksilemteil des Leitungssystems von *A. trichomanes* hat am Querschnitt die Aussicht des Buchstaben T (Bild 1), während das Ksilem *A. adulterinum*, mit seinem gehobenen Grundlinien, mehr dem Buchstaben Y ähnlich ist (Bild 2).